

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Searles talehandlingsteori

fra sandhedsbetingelser til tilfredsstillelsesbetingelser

Lindegaard, Laura Bang

Published in:
Res Cogitans

Publication date:
2010

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Lindegaard, L. B. (2010). Searles talehandlingsteori: fra sandhedsbetingelser til tilfredsstillelsesbetingelser. *Res Cogitans*, 1(7), 48-73.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Searles talehandlingsteori – fra sandhedsbetingelser til tilfredsstillelsesbetingelser

*Af Laura Bang Lindegaard,
Aalborg Universitet*

Searles talehandlingsteori repræsenterer ét bud på en meningsteori, og inden for sprogvidenskaben betragtes dette bud ofte med særlig interesse. Talehandlingsteorien er nemlig et af de første sprogbrugsorienterede bud på en meningsteori, og den repræsenterer som sådan en omdiskuteret bro mellem det filosofiske studium af meningsbegrebet og det kommunikationsteoretiske studium af mellemmenneskelige sproghandlinger.

Denne diskussion kommer til syne i en række forskellige opfattelser af betydningen og anvendeligheden af Searles talehandlingsteori.

På den ene side kritiseres Searles talehandlingsteori for at være en uforstående sprog- og meningsteori der fokuserer på en idealiseret forestilling om homogene mellemmenneskelige relationer (fx Lindø, 2002), og på den anden side danner teorien ofte udgangspunkt for distinktioner mellem og analyser af forskellige typer sprogbrug (fx Dines Johansen, 2004). Desuden eksisterer der en form for mellemposition som er repræsenteret ved forestillingen om at Searles talehandlingsteori blot trænger til videreudvikling og perspektivering. Denne position kommer implicit til syne når Nina Møller Andersen og Anders Fogh Jensen taler om henholdsvis “Bachtin som dialogistisk talehandlingsteoretiker” (Møller Andersen, 2003) og “Foucault som talehandlingsteoretiker med brod” (Fogh Jensen, 2005).

For mit eget vedkommende er jeg enig i kritikken af Searles talehandlingsteori. Imidlertid har kritikken tendens til at blive en overfladekritik der fokuserer på ’mangler’ i slutproduktet uden at fokusere på årsagen til disse mangler. Ved blot at ’justere’ overfladen uden at gøre sig klart hvad den er funderet i, risikerer man at reproducere netop de forudsætninger der ligger til grund for den.

For mig at se mangler der altså en dybdegående indplacering af Searles talehandlingsteori, og derfor søger jeg i denne artikel at fremsætte en afdækning og kritik der søger ned under teoriens overflade. Jeg vil nærmere bestemt vise at Searle ikke konsekvent gennemfører det brud med den aristotelisk-formallogiske sprogforståelse som Austin antyder, men at han tværtimod falder tilbage i den, og at dette tilbagefald underminerer hans teoris anvendelighed som menings- og kommunikationsteoretisk fundament.

Jeg begynder artiklen med at skitsere Austins talehandlingsteoretiske reaktion på problemerne i de tidligere udsagnorienterede teorier. I artiklens anden del gennemgår jeg Searles videreudvikling og specificering af talehandlingsteorien, og i artiklens afsluttende tredje del udfolder jeg min problematisering af teoriens fundament.

I

Talehandlingsteorien deler den øvrige analytiske filosofis interesse for sproget, dens tiltro til naturvidenskaben samt dens ærbødighed for Freges værk og metode, men samtidig forholder teorien sig kritisk til de udsagnorienterede meningsteorier der kulminerer med de logiske positivisters verifikationskriterium for mening.

Talehandlingsteoretikerne søger således at påvise at sproget er mere end udsagn om verden der er enten sande eller falske, og aldrig både og. Ifølge talehandlingsteoretikerne *gør* talende mennesker netop qua talende altid noget ved, med og i verden: “Det er selve ordene der virker, de er – med et ord der skulle blive Austins varige spor i en lang række sprogs ordforråd – *performativer*. Der gives altså noget tredje. Man kan sagtens have en velformuleret sætning der hverken er sand eller falsk.” (E. Andersen & Bredsdorff, in: Austin, 1997:8)

Dette formallogik- og positivismekritiske udgangspunkt er en konsekvens af talehandlingsteoriens direkte afsæt i den såkaldte Oxford- eller dagligsprogsfilosofi.

Dagligsprogsfilosofien udgjorde den dominerende analytiske sprogfilosofi ved og omkring Oxford i efterkrigstiden, og den er præget af navne som Strawson, Ryle og den tidlige Austin. Dagligsprogsfilosofien er inspireret af

den sene Wittgensteins formodning om at alle filosofiske problemer skyldes en misforstået sprogforståelse, og at alle filosofiske problemer kan løses – eller rettere opløses – ved hjælp af en ændret sprogforståelse. Som også Soames påpeger, er dagligsprogsfilosofien således karakteriseret ved et intenderet ateoretisk og asystematisk fokus på sprog i brug: “Rather than constructing general theories of meaning, philosophers were supposed to attend to subtle aspects of language use, and to show how misuse of certain words leads to philosophical perplexity and confusion.” (Soames, 2003:xiiv-xiv)

Talehandlingsteorien deler forestillingen om at de fundamentale sprogspørgsmål kun kan besvares ved et studium af faktisk foreliggende dagligsprog. Imidlertid bryder teorien med forestillingen om at dette studium skal være ateoretisk og asystematisk.

Fra og med den senere Austins antydninger af en talehandlingsteori opstår der således atter en forestilling om muligheden for og nytteværdien af en meningsteori – ganske vist med et dagligsprogsfilosofisk fokus på sprogbrug snarere end med et udsagnorienteret, abstrakt fokus på bogstavelig sætningsmening.

I forbindelse med udgivelsen af Ayers positivistiske hovedværk *Language, Truth, and Logic* tog Austin initiativ til en række positivismekritiske diskussioner. Disse diskussioner førte i første omgang til Austins tolv William Jamesforelæsninger ved Harvard University (1955) og i anden omgang til hans posthumt udgivne hovedværk *How to do things with Words* (1962).

Austin indleder værket med at redegøre for det traditionelle positivistiske skel mellem sandhedsfunktionelle “statements” på den ene side og meningsløse “pseudostatements” på den anden side, og han påpeger at når man således klassificerer alt andet end udsagn som ufilosofisk nonsens, ender man med at have en kontraintuitivt stor mængde nonsens: “Yet we, that is, even philosophers, set some limits to the amount of nonsense that we are prepared to admit we talk: so that it was natural to go on to ask, as a second stage, whether many apparent pseudo-statements really set out to be “statements” at all.” (Austin, 1962:2)

I opposition til den traditionelle forestilling foreslår Austin altså at mange meningsløse sproglige manifestationer slet ikke er meningsløse. Ved nærmere

eftersyn falder de såkaldte pseudostatements nemlig i to forskellige klasser: dels i en nonsens-klasse og dels i en klasse der udgøres af *ikke*-statements snarere end af *pseudostatements*.

Det er netop denne forestilling om en *ikke*-statementmulighed der har revolutionerende meningsteoretisk karakter. Forestillingen implicerer nemlig en kritisk afvisning af de tidligere meningsteoriers tilbøjelighed til at betragte udelukkende udsagn som havende filosofisk værdi og interesse. Austin skriver:

This topic is one development – there are many others – in the recent movements towards questioning an old-age assumption in philosophy – the assumption that to say something, at least in all cases worth considering, i.e. all cases considered, is always and simply to state something. (Austin, 1962:12)

Mens Frege revolutionerede den aristoteliske logik og samtidig konsoliderede den udsagnorienterede, aristoteliske sprogforståelse, bryder Austin på sin side med den udsagnorienterede, aristoteliske sprogforståelse med opmærksomheden på yderligere meningsmæssige muligheder. Også Barry Smith gør opmærksom på disse overordnede linjer:

Anglo-American philosophy during the first half of the twentieth century was shaped above all by the new Frege-inspired logic. One side-effect of the success of this new logic was to consolidate still further the predominance of the Aristotelian conception of language as consisting essentially of statements or propositions in the business of being either true or false. All the more remarkable, therefore, is the break with these conceptions that is represented by the work of Austin and Searle. (Smith, in: Smith red., 2003:5)

Austin betegner almindelige statements samt ikke-statements som henholdsvis *konstativer*¹ og *performativer*². Han beskriver performativerne som ytringer der adskiller sig fra de velbeskrevne konstativer ved det negative forhold at de ikke beskriver, konstaterer eller refererer til noget, og ved det positive forhold at de tilsyneladende performer, at de altså tilsyneladende gør noget i verden.³

Austin gør opmærksom på at konstativers meningsfuldhed eller mangel på samme traditionelt er betinget af sandhedsfunktionalitet, og han undersøger derefter hvad der på tilsvarende vis karakteriserer de handlingsbetonede

¹ Austin anfører at denne klasse for hovedparten udgøres af beskrivende udsagn. Men det er netop hans pointe at det kun er for hovedparten, og at der også forekommer udsagn der ikke er beskrivelser. Så selvom det måske kunne synes oplagt at navngive klassen efter størsteparten af tilfældene, foretrækker Austin det bredere og knap så rigtigt konnotative *konstativ*. (Austin, 1962:3)

² Austin, 1962:6-7.

³ Austin, 1962:5.

performativer. Undersøgelsen fører ham frem til at mens performativerne tilsyneladende ikke besidder sandhedsfunktionalitet, kan de til gengæld siges at være mere eller mindre *vellykkede*.

Ifølge Austin er denne vellykkethed blandt andet afhængig af ikke-sproglige omstændigheder. Dette forhold medfører en kompleks karakteristik af performativer som Austin imidlertid søger at præcisere og eksemplificere gennem en undersøgelse og klassifikation af tilfælde hvor gennemførelsen af den performative akt slår fejl – ikke fordi den aktuelle ytring er falsk, men fordi den er mislykket. Austin understreger denne fundamentale pointe i navngivningen af sin doktrin: “And for this reason we call the doctrine of *the things that can be and go wrong* on the occasion of such utterances, the doctrine of the *Infelicities*.” (Austin, 1962:14)

Imidlertid tager Austin visse forbehold for sin klassifikations entydigt afgrænsende karakter. Han anfører således at også visse konstativer synes mislykkede snarere end falske, og han illustrerer denne formodning med henvisning til tidligere meningsteoretiske problemer:

I will content myself here with pointing out that one of the things that has been happening lately in philosophy is that close attention has been given even to “statements” which, though not false exactly nor yet “contradictory”, are yet outrageous. For instance, statements which refer to something which does not exist as, for example, “The present King of France is bald”. There might be a temptation to assimilate this to purporting to bequeath something which you do not own. (20)

Som det fremgår af citatet, kan det forekomme nærliggende at betegne udsagn der refererer til ikke-eksisterende objekter, som mislykkede snarere end falske. I så fald kan tidligere meningsteoretiske problemer med at redegøre for sandhedsfunktionaliteten af udsagn der refererer til ikke-eksisterende objekter, forklares ved at sådanne ’udsagn’ er mislykkede performativer snarere end – netop – udsagn (eller med Austin: falske konstativer).⁴

Austins tvivl bliver mere udtalt efterhånden som det viser sig at også andre typer tilsyneladende konstativer lader sig klassificere ud fra vellykkethedsterminologien. Han ender derfor med at bemærke at det alligevel ikke

⁴ I denne forbindelse er det danske begreb “mislykkethed” muligvis uheldigt konnotationsbelastet sammenlignet med Austins engelske ”infelicity”. Det er nemlig væsentligt at Austin ikke sigter til ytringer der som rent nonsens slet ikke giver nogen mening, men snarere til ytringer der på vidt forskellige måder og i vidt forskellige grader rammer uden for en idealiseret normhorisont.

er muligt at afgrænse performativerne fra konstativerne fordi alle typer sprogbrug i forskellige grader og på forskellige måder udtrykker handlinger. Det vil sige at hvor den aristoteliske, udsagnorienterede tradition fokuserer på tilsyneladende sandhedsfunktionelle konstativer, pointerer Austin at klassificeringsforholdet er omvendt – de såkaldte konstativer er blot en vagt defineret underklasse af performativer.

Formodningen om en almensproglig virkekraft foranlediger Austin til at begynde forfra med det fundamentale spørgsmål: “to consider from the ground up how many senses there are in which to say something *is* to do something, or *in* saying something we do something, and even *by* saying something we do something.” (94) Som resultat laver Austin en overordnet tre-i-én-klassifikation af talehandlinger hvor én og samme talehandling til samme tid og sted kan bestå af en lokutionær, en illokutionær og en perlokutionær handling.

Austin forestiller sig at den lokutionære handling finder sted når der fremsættes en sætning, og derfor kan det lokutionære aspekt omtrent identificeres med en ytrings propositionelle indhold. Den illokutionære handling finder sted i og med at en sætning udtrykker en bestemt hensigt eller intention, og den illokutionære handling er således kendetegnet ved at besidde en konventionelt betinget kraft eller funktion. Den perlokutionære handling finder sted ved at en sætning medfører en vis påvirkning af lytteren, altså ved at en sætning virker på eller har effekt på lytteren.⁵

Mens den perlokutionære handling er kendetegnet ved (maksimalt) at referere indirekte til den lokutionære eller illokutionære handling,⁶ er den lokutionære og den illokutionære handling til gengæld uadskillelige. Udførelsen af en lokutionær handling implicerer nemlig altid udførelsen af en illokutionær handling – men samme lokutionære handling, samme propositionelle indhold, kan vel at mærke implicere udførelsen af vidt forskellige illokutionære handlinger. Ifølge Austin kan samme lokutionære handling altså udføres med forskellig illokutionær kraft afhængigt af aktuelt gældende konventioner af såvel sproglig som kontekstuel karakter.⁷

⁵ Austin, 1962:108.

⁶ Austin, 1962:101.

⁷ Austin, 1962:98.

På baggrund af overvejelserne vedrørende talehandlingens treleddede struktur specificerer Austin sit skel mellem konstativer og performativer. Han anfører at dette skel kan ses som et kunstigt forsøg på at sondre absolut mellem det lokutionære og det illokutionære, og på én og samme gang opsummerer han således sit forehavende i værkets første og sidste halvdel:

(a) With the constative utterance, we abstract from the illocutionary (let alone the perlocutionary) aspects of the speech act, and we concentrate on the locutionary: moreover, we use an over-simplified notion of correspondence with the facts [...]

(b) With the performative utterance, we attend as much as possible to the illocutionary force of the utterance, and abstract from the dimension of correspondence with facts. (144-45)

I forlængelse heraf præciserer Austin desuden sine meningsteoretiske ansatser. Han gør således opmærksom på at tidligere, aristotelisk inspirerede menings-teorier er begrænset til punkt (a) fordi de er begrænsede til et studium af lokutionære aspekter, og han pointerer at en sådan begrænsning er uhensigtsmæssig fordi også illokutionære aspekter er uomgængeligt meningsdeterminerende – det er konventionelt betingede sproglige og kontekstuelle, illokutionære omstændigheder der afgør hvilken kraft et bestemt lokutionært indhold har i en specifik situation.

Derfor pointerer Austin at det er en meningsteoretisk nødvendighed at betragte den overordnede såvel lokutionære som illokutionære *talehandling* for at komme til en forståelse af meningsfænomenet, og han slutter forelæsningsrækken af med at konstatere at teorien om lokutionære og illokutionære handlinger bør betragtes som den nødvendige forståelsesramme hvorudfra fx den specielle teori om performativer og konstativer kan betragtes.

Med *How to do things with Words* bryder Austin tilsyneladende med både den udsagnorienterede, aristotelisk-formallogiske sprogforståelse og den ikke-metodiske dagligsprogsfilosofi. For det første påviser Austin at sproget er mere end et umiddelbart medium til afdækning af en upåvirket og upåvirkelig, abstrakt eller konkret foreliggende verden, og for det andet påviser han dette med udgangspunkt i eller som et resultat af traditionelle, analytiske metodeambitioner der ligner en forhåbning om hurtigst muligt, mest muligt effektivt og naturligvis restløst at systematisere dette sproglige 'mere'.

Hvor Austin således kan siges at indlede en genvunden, analytisk teoretiseringsbevægelse, kan Searle siges at gennemføre den med systematiseringsbegejstret brask og bram.

II

Som dagligsprogsfilosofferne og Austin kritiserer også Searle den analoge udvikling af formallogikken og sprogfilosofien samt den deraf følgende udsagnsorienterede sprogforståelse. Searle formulerer kritikken og antyder samtidig sin egen sprogforståelse i nogle retrospektive tanker om sprogets karakter:

My objection is that few contemporary and recent philosophers of language attempt to treat language as a natural extension of non-linguistic biological capacities. Language is not seen as continuous with, nor as an extension of, the rest of our specifically human inheritance. I think there is a deep reason, both historically and intellectually, why language has not been treated naturalistically. It is because the philosophy of language went hand in hand with the development of mathematical logic. Indeed, Frege, in effect, invented both the philosophy of language and modern logic. (Searle, in: Tsohatzidis red., 2007:15)

Searles kritik af den formallogiske sprog- og metodeforståelse ligger imidlertid allerede implicit i hans talehandlingsteoretiske hovedværk, *Speech Acts* (1969). Searle indleder nemlig *Speech Acts* med at overveje den paradigmatiske diskussion af analyticitet og synonymitet, og han anfører at diskussionen rammer ved siden af når der gang på gang konkluderes at hvis de diskuterede *kriterier* er inadækvate, så peger det i retning af at de diskuterede *begreber* er inadækvate. Ifølge Searle peger sprogbrugernes sikre sondringer mellem adækvate og inadækvate kriterier tværtimod i retning af en adækvat forståelse for og anvendelse af de diskuterede begreber: "We know these things precisely because we know what the word "analytic" means; further we could not know them if we did not know what "analytic" means." (Searle, 1969:7)

Det er således Searles traditionskritiske udgangspunkt at enhver begrebsafklaring nødvendigvis implicerer en forudgående begrebsforståelse, og han pointerer derfor at såkaldt begrebsafklaring altid og udelukkende er og må være en afklaring af en forudgående begrebsforståelse. I forlængelse heraf forestiller Searle sig at hans egne sproglige karakteristikker og forklaringer er kvalificerede og begrundede af den enkle grund at de er fremsat af en faktisk

ficerede og begrundede af den enkle grund at de er fremsat af en faktisk og regelkompetent sprogbruger:

I am a native speaker of a language. I wish to offer certain characterizations and explanations of my use of elements of that language. The hypothesis on which I am proceeding is that my use of linguistic elements is underlain by certain rules. I shall therefore offer linguistic characterizations and then explain the data in those characterizations by formulating the underlying rules. (15)

Searle anser det således for en væsentlig meningsteoretisk opgave at formulere de regler der betinger at talende mennesker i udgangspunkt ved hvad de mener og ikke mener med det de siger. Denne sprogforståelse placerer imidlertid Searle i et skisma mellem den udsagn- og dagligsprogsorienterede sprogforståelse. Med sit fokus på faktisk sprogbrug ligger Searle langt fra tidligere undersøgelser af idealiserede sproglige størrelses bogstavelige mening, mens han med sit fokus på sprog som en regelbaseret aktivitet ligger tæt på tidligere systemeringsforhåbninger.⁸ Denne særegne indplacering i paradigmet understreges blandt andet gennem Searles teorifunderende princip om *expressibility* som jeg gennemgår i det følgende.

Som antydnet forestiller Searle sig at sprog er udtryk for regelbaserede handlinger, og disse handlinger betegner han som talehandling. I forlængelse heraf anfører han at det må være den fulde talehandling og ikke tegnene, symbolerne, ordene eller sætningerne *i sig selv* der udgør den fundamentale lingvistiske enhed: “The unit of linguistic communication is not, as has generally been supposed, the symbol, word or sentence, or even the token of the symbol, word or sentence, but rather the production or issuance of the symbol or word or sentence in the performance of the speech act.” (16)

Searle understreger på denne vis at kommunikation implicerer et vist handlingsaspekt, og det er således hans indledningsvise, meningsteoretiske pointe at lingvistiske manifestationer udelukkende er udtryk for kommunikation når de er udtryk for eller forlængelser af menneskelig intentionalitet.

⁸ I tiltroen til den systematiske, til dels logisk inspirerede metode ligger Searle måske mere i forlængelse af Frege end af dagligsprogsfilosofferne og Austin, og i hvert fald repræsenterer Searles systematiske videreførelse af Austins talehandlingsteoretiske ansatser det definitive brud med den oprindeligt ikke-metodiske dagligsprogsfilosofi – Searle er ganske vist uddannet og filosofisk formet i Oxford i tiden under de klassiske Oxford-kapaciteter, men hans filosofiske virksomhed er uden tvivl koncentreret om videreførelsen af den eksplicit teoretiske drejning som Austin indleder.

På denne baggrund kan talehandlingsstudiet ligne et studium af *la parole*. Searle pointerer imidlertid – lidt overraskende – at et adækvat talehandlingsstudium er et studium af *la langue* (17).⁹ Denne påstand beror på Searles forestilling om *expressibility-princippet* der er selvevident, og som i sin enkelhed udtrykker “that whatever can be meant can be said.” (17)¹⁰

Princippet er fundamentalt for Searles udvikling af talehandlingsteorien fordi det leder ham til den opfattelse at man ikke kan skelne distinkt mellem et semantisk studium af henholdsvis talehandlingsmening og bogstavelig sætningsmening – fordi der ganske enkelt ikke er tale om to forskellige studier.¹¹

Since every meaningful sentence in virtue of its meaning can be used to perform a particular speech act (or range of speech acts), and since every possible speech act can in principle be given an exact formulation in a sentence or sentences (assuming an appropriate context of utterance), the study of the meanings of sentences and the study of speech acts are not two different points of view. (18)

Searle uddyber denne tanke med eksempler fra den sprogfilosofiske tradition. Han anfører at studiet af bogstavelig sætningsmening har været centreret omkring en undersøgelse af hvordan meningen af sætningsdelene determinerer sætningen som helhed,¹² mens studiet af talehandlingsmening har været centreret omkring en undersøgelse af hvilke forskellige typer talehandlinger talere udfører i og med deres ytringer.¹³ Det er imidlertid Searles pointe at spørgsmålene ikke er konkurrerende, men komplementerende. For når alt der kan menes, kan siges, kan enhver mulig talehandling udtrykkes udtømmende i én eller flere bogstaveligt udtrykte sætninger – og omvendt.

Expressibility-princippet leder således til en sammentænkning af de tidligere, forskelligartede meningsteoretiske interesser og til en nært forbundet fo-

⁹ La parole og la langue henviser naturligvis til Saussures forestilling om henholdsvis sprogbrug og sprogsystem. Se fx Saussure, in: Copley, red., 1996:37-47.

¹⁰ Searle betragter selv princippet som udtrykkende en analytisk sandhed om sprog (Searle, 1969:17). Han mener tilsyneladende at denne omstændighed som ligeså selvindlysende som alle andre analytiske sandheder er det for faktiske og regelkompetente sprogbrugere – og netop derfor behøver Searle heller ikke nogen anden begrundelse for princippet.

¹¹ Searle skriver i denne forbindelse specifikt om to forskellige former for *semantiske* studier (Searle, 1969:17). Ifølge Searles terminologi er der altså tilsyneladende ikke tale om et henholdsvis semantisk og pragmatisk studium. Som nævnt i indledningen er det på grund af denne særegne, searleske terminologi at jeg finder det problematisk med en traditionel og temmelig rigid syntaks-, semantik-, pragmatikkategorisering i forbindelse med talehandlingsteorien.

¹² Searle, 1969:19. Searle henviser bredt til J. Katz *The Philosophy of Language* (1966) i forbindelse med dette spørgsmål. Som det fremgår af dette speciale, er det helt specifikt et spørgsmål som introduceres i paradigmet med Freges meningsteori.

¹³ Searle, 1969:19. Det er naturligvis omtrent dette spørgsmål Searles talehandlingsteoretiske forgænger og læremester, Austin, stiller i *How to do things with Words*, og Searle henviser da også netop til Austin.

restilling om talehandlingsstudiet som et studium af sprogsystemet. Med henvisning til expressibility-princippet definerer Searle nemlig talehandlingsstudiet som et studium af bogstaveligt udtrykte sætninger hvor de kontekstuelle omstændigheder tilsyneladende kan sættes (og er sat) i parentes. Searle slutter sin redegørelse for princippet med følgende præcisering:

But most important for present purposes [the principle] enables us to equate rules for performing speech acts with rules for uttering certain linguistic elements, since for any possible speech act there is a possible linguistic element the meaning of which (given the context of the utterance) is sufficient to determine that its literal utterance is a performance of precisely that speech act. (20-21)

Disse forestillinger om expressibility udgør ikke bare en væsentlig, men også en nødvendig forståelsesramme for Searles videre arbejde med at specificere den illokutionære handling.

Searle accepterer ikke Austins distinktion mellem lokutionære og illokutionære handlinger. I stedet foreslår han at talehandlingen består af en ytringsakt hvori ordene fremsiges, en propositionel akt hvori der refereres og prædicerer, og en illokutionær akt hvori der spørges, kommanderes, loves osv. Searle gør opmærksom på at disse akter i praksis er uadskillelige, og han understreger og eksemplificerer denne forestilling således:

it [should not] be thought from this that utterance acts and propositional acts stand to illocutionary acts in the way buying a ticket and getting on a train stand to taking a railroad trip. They are not means to ends; rather, utterance acts stand to propositional and illocutionary acts in the way in which, e.g., making an "X" on a ballot paper stands to voting. (Searle, 1969:24)

Mens de forskellige akter i praksis er uadskillelige, er det Searles pointe at man analytisk kan skelne og undersøge de forskellige typer akter hver for sig. Han underbygger denne teoretiske pointe ved at gøre opmærksom på at én og samme propositionelle akt med samme reference og prædikation udmærket kan udtrykke forskellige illokutionære handlinger, ligesom samme ytringsakt til forskellige tider og steder kan udtrykke forskellige propositionelle og illokutionære akter.

For at muliggøre individuelle undersøgelser af akterne er det nødvendigt med klare adskillelseskriterier. Searle gør i den forbindelse opmærksom på at udførelsen af ytringsakter består i at udtrykke ord og ordforbindelser, mens

udførelsen af såvel propositionelle som illokutionære akter består i at udtrykke kontekstuel forankrede sætninger.¹⁴ Således er der en udtryksmæssig forskel på dels ytringsakten og dels den propositionelle samt den illokutionære akt, og grundet denne forskel behøver ytringsakten ikke yderligere præcisering. Til gengæld er der altså en udtryksmæssig lighed mellem den propositionelle og den illokutionære akt, og derfor præciserer Searle disse akters respektive karakteristika nærmere. Indledningsvis anfører Searle at den illokutionære akt kommer til udtryk i fx påstande og erklæringer, mens den propositionelle akt kommer til udtryk i propositioner. Han pointerer at dette medfører en betydelig forskel:

Stating and asserting are acts, but propositions are not acts. A proposition is what is asserted in the act of asserting, what is stated in the act of stating. The same point in a different way: an assertion is a (very special kind of) commitment to the truth of a proposition. [...] The expression of a proposition is a propositional act, not an illocutionary act. And as we saw, propositional acts cannot occur alone. One cannot just express a proposition while doing nothing else and have thereby performed a complete speech act. (29)

Som det fremgår af citatet, er propositioner ikke udtryk for handlinger, men for livløse eller retningsløse prædikationer og referencer. I praksis foreligger der derfor ikke propositionelle akter uden at der samtidig foreligger illokutionære akter, og dette forhold antyder et betingelsesforhold mellem den propositionelle og den illokutionære akt. Searle pointerer også efterfølgende at han betragter den illokutionære akt som den overordnede handling der ofte, men ikke altid, har et propositionelt indhold: "I am distinguishing between the illocutionary act and the propositional content of the illocutionary act. Of course not all illocutionary acts have a propositional content, for example, an utterance of "Hurrah" does not, nor does "Ouch"" (30)

Denne distinktion mellem handling og indhold (act og content) leder Searle til en mere specifik sondring mellem illokutionær kraft og propositionelt indhold. Nærmere bestemt antager han at illokutionære handlinger består af et illokutionært kraftaspekt og (oftest) et propositionelt indholdsaspekt.

I forlængelse heraf opsummerer Searle sin gennemgang af og redegørelse for talehandlingens konstituent. Han pointerer afslutningsvis at han nu er i

¹⁴ Searle, 1969:24-25.

stand til at undersøge den illokutionære akts kraft på formaliseret og isoleret vis: “We can represent these distinctions in the following symbolism. The general form of (very many kinds of) illocutionary acts is $F(p)$ where the variable “ F ” takes illocutionary force indicating devices as values and “ p ” takes expressions for propositions.” (31)

Denne redegørelse illustrerer Searles vægtning af den illokutionære handling. Som det fremgår, betragter Searle den illokutionære handling som overbegreb for de øvrige akter, og således betragter han tilsyneladende den illokutionære handling som lig med selve talehandlingen. Searle underbygger denne formodning flere steder, og han pointerer fx i begyndelsen af sin artikel “What is a Speech Act?” (1965) at denne artikel lige så vel kunne have heddet “What is an Illocutionary Act?”¹⁵

Jeg finder det derfor ikke befordrende at opretholde en sontring mellem talehandling og illokutionær handling i følgende gennemgang af og redegørelse for Searles centrale analyse af den illokutionære handling.

Searles formelle tilgang til talehandlingsstudiet fremgår tydeligt af hans analyse af den illokutionære handling. I denne analyse søger Searle at opstille nødvendige og tilstrækkelige betingelser for den tilfredsstillende udførelse af en illokutionær handling samt at udlede handlingens underliggende regler fra disse betingelser.

Med henvisning til dagligsprogsfilosofien og den sene Wittgenstein anfører Searle at almindelige hverdagsbegreber oftest undviger nødvendige og tilstrækkelige betingelser, men samtidig tager han – endnu engang – afstand fra de tilsyneladende følger af en sådan forestilling. Således pointerer han at en forestilling om vage hverdagsbegreber ikke bør føre til en afvisning af gængs filosofisk praksis:

this insight into the looseness of our concepts, and its attendant jargon of “family resemblance” should not lead us into a rejection of the very enterprise of philosophical analysis; rather the conclusion to be drawn is that certain forms of analysis, especially

¹⁵ Searle, in: Henriksen red., 2001:79-98. Searle underbygger i øvrigt formodningen om sammenfald mellem tale- og illokutionær handling yderligere i denne præ-*Speech Acts*-artikel. I artiklen skriver Searle nemlig om den lingvistiske kommunikations mindsteenhed på denne vis: “To put this point more precisely, the production of the sentence token under certain conditions is the *illocutionary* act, and the *illocutionary* act is the minimal unit of linguistic communication.” (Searle, in: Henriksen red., 2001:80, mine fremhævninger) Fire år senere skriver Searle næsten det samme i *Speech Acts* – blot skriver han denne gang “speech act” i stedet for “illocutionary act”: “More precisely, the production or issuance of a sentence token under certain conditions is a *speech* act, and *speech* acts [...] are the basic or minimal units of linguistic communication.” (Searle, 1969:16, mine fremhævninger)

analysis into necessary and sufficient conditions, are likely to involve (in varying degrees) idealization of the concept analyzed. (55)

Ifølge Searle er abstraktion og idealisering nødvendigt i forbindelse med systematisering, og dermed drager han en ganske anden konklusion end de Wittgenstein-inspirerede dagligsprogsfilosoffer.

I forlængelse af denne konklusion er det næppe overraskende at Searle koncentrerer sin analyse omkring eksplicitte tilfælde af én velartikuleret og eksemplarisk illokutionær handling – nemlig handlingen 'at love'. Med dette begrænsede og idealiserede udgangspunkt kan Searle nemlig præcisere undersøgelsesgenstanden – afgivningen af et løfte – på denne semiformaliserede vis: "Given that a speaker *S* utters a sentence *T* in the presence of a hearer *H*, then, in the literal utterance of *T*, *S* sincerely and non-defectively promises that *p* to *H* if the following conditions 1-9 obtain [...]" (57)

Som det fremgår af citatet, forestiller Searle sig ni betingelser der hver for sig udgør nødvendige betingelser, og som tilsammen udgør tilstrækkelige betingelser for en tilfredsstillende¹⁶ udførelse af den illokutionære handling 'at love'. Med implicit henvisning til expressibility-princippet gør han opmærksom på at den samlede mængde af disse betingelser indebærer den proposition hvori en taler udfører en fuldkommen løfteafgivelse – og at propositionen omvendt indebærer den samlede mængde betingelser.¹⁷

Searles forberedende analysearbejde er således tydeligt formallogisk inspireret. Men hans gennemførelse er ikke formallogisk konsistent. Tilsyneladende husker Searle den dagligsprogsfilosofiske pointe angående hverdagsbegrebernes vaghed, og i hvert fald er hans formallogiske pointer modererede, løsne eller simpelthen udvandede i forhold til traditionen. Han antyder nemlig for det første at alle ni betingelser ikke er lige nødvendige: "There are various kinds of possible defects of illocutionary acts but not all of these defects are sufficient to vitiate the act in its entirety." (54) Og for det andet at alle betingelser ikke er lige uafhængige: "Not all of the conditions are logically

¹⁶ Searles forestilling om nødvendige og tilstrækkelige betingelser for udførelsen af en ikke-defekt illokutionær handling er relateret til Austins forestilling om vellykkethed: "My notion of a defect in an illocutionary act is closely related to Austin's notion of an "infelicity"." (Searle, 1969:54) Med Searles henvisning til Austins vellykkethedsbegreb in mente foretrækker jeg 'utilfredsstillende' og 'tilfredsstillende' frem for den direkte oversættelse 'defekt' og 'ikke-defekt'. Jeg mener denne oversættelse rammer Searles forestilling bedre, og under alle omstændigheder er min udlægning ikke afhængig af den ene frem for den anden oversættelse.

¹⁷ Searle, 1969:54.

independent of each other. Sometimes it is worthwhile to state a condition separately even though it is, strictly speaking, entailed by another.” (54) Tilsvarende kan den samlede mængde tilstrækkelige betingelser i visse tilfælde bestå af ni ikke aldeles distinkte betingelser og i enkelte tilfælde af færre end ni betingelser.¹⁸

På denne formallogisk inspirerede og modererede baggrund opstiller Searle følgende betingelser for udførelsen af den illokutionære handling 'at love':

1. *Normal input and output conditions obtain.*
2. *S expresses the proposition that p in the utterance of T.*
3. *In expressing that p, S predicates a future act A of S.*
4. *H would prefer S's doing A to his not doing A, and S believes H would prefer his doing A to his not doing A.*
5. *It is not obvious to both S and H that S will do A in the normal course of events.*
6. *S intends to do A.*
7. *S intends that the utterance of T will place him under an obligation to do A.*
8. *S intends (i-1) to produce in H the knowledge (K) that the utterance of T is to count as placing S under an obligation to do A. S intends to produce K by means of the recognition of i-1, and he intends i-1 to be recognized in virtue of (by means of) H's knowledge of the meaning of T.*
9. *The semantical rules of the dialect spoken by S and H are such that T is correctly and sincerely uttered if and only if conditions 1-8 obtain.* (57-61)

Den første betingelse pointerer at såvel talerens som lytterens aktuelle psykiske og fysiske lingvistiske formåen inden for det aktuelt talte sprog skal være komplet og uhindret. Det talte sprog skal samtidig være seriøst og bogstaveligt til forskel fra optrædende og metaforisk. Searle ekspliciterer betingelsen på denne vis: "I contrast "serious" utterances with play acting, teaching a language, reciting poems, practicing pronunciation, etc., and I contrast "literal" with metaphorical, sarcastic, etc." (57)

¹⁸ I forbindelse med disse indledende bemærkninger benytter Searle et eksplicit formallogisk vokabular. Men han tillægger tydeligvis dette vokabular en knap så uomgængelig modalitet som vanligt inden for formallogik når han forestiller sig at nødvendige betingelser fx kan være mere eller mindre nødvendige. Smith gør i øvrigt også opmærksom på denne særegne, informelle tilgang til formallogik når han oplister Searles fællestræk med den øvrige analytiske tradition: "the idea of the centrality of language to philosophy; the adoption of a philosophical method centred on (in Searle's case, a mainly informal type of) logical analysis; the respect of common sense and for the results of modern science as constraints on philosophical theorizing; and the reverence for Frege, and for the sort of stylistic clarity that marked Frege's writings." (Smith, in: Smith, 2003:1, min fremhævnings).

Den anden og tredje betingelse udgør sammen *den propositionelle indholdsbetingelse* ("the propositional content condition"). Anden betingelse isolerer propositionen fra resten af talehandlingens illokutionære aspekter, mens tredje betingelse udpeger den type proposition der er nødvendigt grundlag for den illokutionære handling 'at love'.

Searle betegner tilsammen fjerde og femte betingelse *forberedelsesbetingelsen* ("the preparatory conditions"). Fjerde betingelse illustrerer en væsentlig forskel mellem løfter og fx trusler da den betinger dels at løftemodtageren skal ønske noget gjort, og dels at løfteafgiveren skal være bevidst om dette ønske. Femte betingelse udtrykker et krav om at der skal være en ikke allerede klar pointe med den illokutionære handling.

Sjette betingelse kalder Searle også for *oprigtighedsbetingelsen* ("the sincerity condition"), og ifølge denne betingelse skal taleren have den faktiske hensigt at holde løftet samt være i stand til at gøre det. Den syvende betingelse betegner Searle den *essentielle betingelse* ("the essential condition"). Han gør opmærksom på at navnlig denne forpligtelsesmæssige betingelse adskiller den illokutionære handling 'at love' fra andre illokutionære hovedtyper. Den ottende betingelse beskriver så at sige hvorledes taleren udfører den essentielle betingelse: "In this case the speaker assumes that the semantical rules (which determine the meaning) of the expressions uttered are such that the utterance counts as the undertaking of an obligation." (61) Niende betingelse gør klart at den aktuelt ytrede sætning er en udførelse af den illokutionære handling 'at love' grundet de underliggende semantiske regler – såfremt betingelserne fra et til otte samtidig er tilfredsstillet.

Alle ni betingelser er hverken lige evidente eller lige stringent formuleret. For nærværende er det imidlertid interessant at iagttage hvorledes Searle ufortrødent fortsætter sit systematiske analysearbejde med at udlede de underliggende regler for brugen af indikatoren af illokutionær kraft.¹⁹

Searle anfører at første, ottende og niende betingelse er generelle betingelser der gør sig gældende i forbindelse med alle typer illokutionære handlinger, og at reglerne for netop løfteafgivelse derfor skal findes blandt de øvrige

¹⁹ Jeg kommer ind på enkelte, mere tvivlsomme aspekter ved disse ni betingelser i den afsluttende problematiserende del.

betingelser. Praktisk nok viser det sig at betingelser og underliggende regler for indikatoren af illokutionær kraft – *Pr* – stemmer overens:

Rule 1. Pr is to be uttered only in the context of a sentence (or larger stretch of discourse) T, the utterance of which predicates some larger future act A of the speaker S. I call this the propositional content rule. It is derived from the propositional content conditions 2 and 3. / Rule 2. Pr is to be uttered only if the hearer H would prefer S's doing A to his not doing A, and S believes H would prefer S's doing A to his not doing A. / Rule 3. Pr is to be uttered if it is not obvious to both S and H that S will do A in the normal course of events. I call rules 2 and 3 preparatory rules, and they are derived from the preparatory conditions 4 and 5. / Rule 4. Pr is to be uttered only if S intends to do A. I call this the sincerity rule, and it is derived from the sincerity condition 6. / Rule 5. The utterance of Pr counts as the undertaking of an obligation to do A. I call this the essential rule. (63)

Searle ender altså med fire navngivne regler – *den propositionelle indholdsregel, forberedelsesreglen, oprigtighedsreglen og den essentielle regel* – svarende til de fire navngivne betingelser. Searle gør opmærksom på at disse regler er indbyrdes afhængige således at anden til femte regel er afhængige af at første regel er tilfredsstillet, mens femte regel yderligere er afhængig af at anden og tredje regel er tilfredsstillet. Desuden pointerer han at disse regler kan karakteriseres og forstås ud fra den overordnede forestilling om regulative og konstitutive regler. Således er første til fjerde regel karakteriseret ved at være imperativagtige og regulative, mens femte regel er konstitutiv. Den essentielle femte regel udtrykker nemlig at noget – i dette tilfælde ytringen af den illokutionære kraftindikator *Pr* – gælder som noget andet – i dette tilfælde som en forpligtigelse til at gøre noget bestemt.

Searles videre analysearbejde består i at generalisere analysen af den specifikke illokutionære handling 'at love' til at omfatte alle illokutionære handlinger. Som begrundelse for muligheden af dette projekt overvejer han de illokutionære handlinger 'at give en ordre', 'at påstå' og 'at hilse'. Om handlingen 'at give en ordre' skriver han fx at forberedelsesbetingelserne inkluderer at taleren har en vis autoritet over for lytteren, og at den essentielle betingelse fordrer at taleren intenderer at få lytteren til at udføre den aktuelle handling (64).

På baggrund af disse analogiserende overvejelser konkluderer Searle at det faktisk er muligt at generalisere fra de bagvedliggende regler for den illokutionære handling 'at love' til de bagvedliggende regler for andre illokutionære

handlinger. Han skitserer derfor reglerne for 'at forespørge', 'at påstå', 'at spørge', 'at takke', 'at rådgive', 'at advare', 'at hilse' og 'at gratulere' i et skema,²⁰ og han afslutter analysen i *Speech Acts* med at formulere ni generelle hypoteser vedrørende tilfredsstillende illokutionære handlinger ud fra dette skema.²¹

Overordnet set er også disse hypoteser kendetegnet ved Searles uafklarede forhold til tidligere formallogiske meningsteorier.

Searle begynder nemlig med at gøre opmærksom på at det naturligvis er muligt at udføre illokutionære handlinger uden eksplicit indikation af den illokutionære kraft. Han anfører videre at den illokutionære kraft oftest fremgår implicit af konteksten: "I may say only "I'll do it for you", but that utterance will count as and will be taken as a promise in any context where it is obvious that in saying it I am accepting (or undertaking, etc.) an obligation." (68) Men i umiddelbar forlængelse af denne kontekstuelle indrømmelse pointerer Searle at grundet expressibility-princippet kan enhver implicit indikation naturligvis altid principielt ekspliciteres: "Wherever the illocutionary force of an utterance is not explicit it can always be made explicit. This is an instance of the principle of expressibility, stating that whatever can be meant can be said." (68)

Searles afsluttende overvejelser peger desuden fremad mod hans efterfølgende afrunding af den systematiske analyse af den illokutionære handling i artiklen "A taxonomy of illocutionary acts" (1975). I sjette hypotese gør Searle således opmærksom på at eftersom reglerne for de forskellige typer illokutionære handlinger overlapper en del, kunne det tyde på at der findes visse overordnede hovedtyper, og han stiller sig derfor følgende spørgsmål: "A crucially important but difficult question is this: Are there some basic illocutionary acts to which all or most of the others are reducible? Or alternatively: What are the basic species of illocutionary acts, and within each species what is the principle of unity of the species?" (69) Netop dette væsentlige spørgsmål søger Searle at give svar på i den lidt senere artikel.

I "A taxonomy" opstiller Searle en taksonomi for de forskellige hovedtyper af illokutionære handlinger. Denne artikel er trykt i essaysamlingen *Ex-*

²⁰ Searle, 1969:66-67.

²¹ Searle, 1969:65-71.

pression and Meaning (1979), og i indledningen til samlingen tager Searle endnu engang eksplicit afstand til den Wittgenstein-inspirerede dagligsprogsfilosofi:

One of the most obvious questions in the philosophy of language is: how many ways of using language are there? Wittgenstein thought the question unanswerable by any finite list of categories. [...] But this rather sceptical conclusion ought to arouse our suspicions. No one I suppose would say that there are countless kinds of economic systems or marital arrangements or sorts of political parties; why should language be more taxonomically recalcitrant than other aspect of human social life? (Searle, 1979:vii)

I modsætning til Wittgenstein forestiller Searle sig altså at der gives en endelig mængde måder at bruge sproget på, og det er netop denne forestilling der motiverer Searle til at afslutte analysen af den illokutionære handling med en udtømmende taksonomi.

Searle specificerer sit forehavende ved at minde om sondringen mellem propositionelt indhold og illokutionær kraft, $F(p)$, og han pointerer at artiklens hovedformål er at klassificere de forskellige typer illokutionær kraft F : “The aim of this paper then is to classify the different types of F .” (1)

Searle begynder med at opstille forskelle mellem forskellige typer illokutionære handlinger. Han opstiller i alt tolv former for forskelle, men det viser sig i den efterfølgende gennemgang af de forskellige typer illokutionære handlinger at de tre væsentligste forskelle er *formål* (“point or purpose”), *udtrykt psykologisk tilstand* (“psychological state expressed”) og *tilpasningsretning mellem ordene og verden* (“direction of fit between words and the world”).²²

I denne sammenhæng er forskellen i tilpasningsretning mellem ordene og verden særlig interessant. Searle beskriver forskellen på denne vis: “Some illocutions have as part of their illocutionary point to get the words (more strictly, their propositional content) to match the world, others to get the world to match the words.” (3) Som illustration anfører han at mens påstande er karakteriserede ved at ordene skal tilpasses verden, så er løfter karakteriserede ved at verden skal tilpasses ordene. Heraf fremgår det at Searles analyse og vurdering af den illokutionære handling er funderet i en forestilling om korrespondensteoretisk ’restløshed’. Selvom Searle udvider det sprogfilosofiske genstandsfelt fra kun at inkludere beskrivelser af at katten ligger på måtten, til også at inkludere blandt andet ordrer om at lægge katten

²² For en gennemgang af alle tolv former for forskelle, se Searle, 1979:1-8.

så at inkludere blandt andet ordrer om at lægge katten på måtten, ændrer det altså ikke ved at han analyserer og vurderer dette udvidede genstandsfelt ud fra en traditionel, analytisk forestilling om et entydigt repræsenterende forhold mellem ordene og verden.

Med ufravigeligt udgangspunkt i den korrespondensteoretiske forskel mellem forskellige typer illokutionære handlinger afslutter Searle sin analyse med at udlede det han betragter som de fem fundamentale måder at bruge sproget på: “we tell people how things are, we try to get them to do things, we commit ourselves to do things, we express our feelings and attitudes and we bring about changes through our utterances.” (29) Men som jeg vil vise i artiklens afsluttende del, er fundamentet for denne reduktion i bedste fald tvivlsomt.

III

Som vist tager Searles analyse af den illokutionære handling udgangspunkt i et skisma mellem de tidligere formallogiske meningsteorier og den Wittgenstein-inspirerede dagligsprogsfilosofi. I det følgende viser jeg at denne ambivalens i sidste instans foranlediger et metodisk tilbagefald til den aristoteliske-fregeanske sprogforståelse, og at dette tilbagefald underminerer Searles teori. Jeg ønsker imidlertid at imødegå Searle på hans egne præmisser, og derfor er problematiseringen hovedsageligt inspireret af og forankret i overvejelser vedrørende teoriimmanente modsætninger i Searles expressibility-afhængige udgangspunkt.²³

William P. Alston pointerer nogle vidtrækkende svagheder i Searles idealiserede udgangspunkt.²⁴ Som vist udvikler Searle teorien om den illokutionære handling på basis af én repræsentativ handling – handlingen ‘at love’ – og

²³ Denne omstændighed har således også foranlediget mig til hovedsageligt at bringe andre analytiske filosoffer i spil i denne del.

²⁴ Interessant nok gør han imidlertid dette ud fra et udgangspunkt der ligger ganske tæt på Searles. Han deler fx Searles fundamentale forestilling om den illokutionære handling, og han skriver således i sin artikel “Searle on Illocutionary Acts”: “I should warn the reader at the outset that any opposition between Searle and myself is far from being of the most fundamental sort. On the contrary, my own work on illocutionary acts has been much in the same ball park as Searle’s, as will become clear in this essay. [...] Quibbles aside, I share with Searle the same initial intuitive concept of an illocutionary act, not only with respect to the paradigmatic core, but even with respect to the fringe areas.” (Alston, in: Lepore & Van Gulick red., 1993:57)

Alston påpeger at et så spinkelt fundament kræver et nærmere og kritisk undersøgende eftersyn.²⁵

Alston begynder med at overveje Searles ni nødvendige og tilstrækkelige betingelser for en veludført løfteafgivelse. Nærmere bestemt overvejer han de formelt set problematiske omstændigheder ved den manglende *nødvendighed* ved disse betingelser. Alston anfører korrekt at Searle ikke postulerer betingelsernes nødvendighed i forbindelse med løfteafgivelse i almindelighed, men blot i forbindelse med særligt eksplicite og fuldstændige tilfælde.²⁶ I forlængelse heraf skriver Alston ikke desto mindre således:

even if we leave out defects that are not distinctive of promises [...] there are very many ways in which promises can be defective. The absence of all these would have to be specified as conditions of “non-defective promising,” and it is dubious that such a list could be completed. Even if it could it would be too unwieldy to be usable, and in any event would not provide a way of getting at what is essential to promising. (59-60)

Som det fremgår af citatet, finder Alston tilsyneladende Searles idealiserede udgangspunkt idealiseret ud over det mulige. I hvert fald antyder han at Searle på den ene side ikke kan gennemføre sin idealiserede forestilling uden nogle præciserende rammer og på den anden side ikke *kan* præcisere dem – fordi sprogets sociale karakter ikke tillader en sådan præcisering.

Alston underbygger denne kritik af Searles udgangspunkt ved at specificere forskellige problemer i forbindelse med de enkelte betingelser. Han anfører således at ifølge niende betingelse har en sætning en bestemt mening for så vidt den kan bruges til at udføre en bestemt illokutionær handling,²⁷ og han gør opmærksom på at en sådan meningsteori implicerer en begrænsning til fuldt *sætnings*udfoldede og eksplicite tilfælde af illokutionære handlinger. Da de fleste tilfælde af illokutionære handlinger ikke foreligger på denne vis, men derimod som kontekstafhængige fragmenter, giver Alston denne kritik af betingelsen: “the basic trouble with (9) is that it ignores the enormous importance of context in communication and approaches the matter as if, in normal

²⁵ Alston, in: Lepore & Van Gulick red., 1993:58.

²⁶ Alston, in: Lepore & Van Gulick red., 1993:58-59.

²⁷ Som det fremgår af ovenstående gennemgang, er niende betingelse baseret på den antagelse at sprogets underliggende regler definerer bestemte sætninger som brugbare løfteafgivningssætninger såfremt betingelserne fra et til otte er tilfredsstillede. Dette foranlediger Alston til – meget illustrativt – at sige at betingelsen implicerer “an illocutionary-act-potential theory of sentence meaning” (Alston, in: Lepore & Van Gulick red., 1993:64).

cases, the full content of the illocutionary act is carried by the meaning of the sentential vehicle.” (64)

Alston antyder således at Searle bruger et ikke tilstrækkeligt specificeret, idealiseret udgangspunkt som begrundelse for at søge efter det fulde indhold af den illokutionære handling i den isolerede *sætningsmæssige* størrelse. Da Searle dermed negligerer de omskiftelige kontekstuelle omstændigheder, må hans teori siges at være funderet ikke bare i en abstrakt idealiseret, *tilfredsstillende* løfteafgivelse, men også i en abstrakt idealiseret, *akontekstuel* løfteafgivelse. Alston pointerer at Searle på denne vis funderer sin teori på sær- snarere end normaltilfælde og at han derfor ender uden noget egentligt fundament for en adækvat teori: “As a result we come away without either a model of analysis for particular illocutionary act concepts, or a taxonomy of such types, that is inadequate to the subject matter.” (77)²⁸

Denne kritik af Searles idealiserede udgangspunkt kan uddybes og generaliseres gennem en nærmere undersøgelse af expressibility-princippet.

Som vist implicerer expressibility-princippet at den illokutionære handling kan karakteriseres fuldstændigt og tilfredsstillende ved et studium af la langue. Dermed er expressibility-princippet udgangspunkt for dét idealiserede analyseudgangspunkt som Alston kritiserer. Fundamentalt set er det nemlig expressibility-princippet der garanterer at afstand mellem taler- og sætningsmening altid kan ophæves – hvilket Searle da også pointerer: “[This principle] has the consequence that cases where the speaker does not say exactly what he means – the principal kinds of cases are nonliteralness, vagueness, ambiguity, and incompleteness – are not theoretical essential to linguistic communication.” (Searle, 1969:20)

Uheldigvis synes princippet at være inkompatibelt med den antideterministiske kontekstforståelse Searle i øvrigt plæderer for, og som han fx redegør for i artiklen “Literal meaning” (1978).

I “Literal meaning” argumenterer Searle imod opfattelsen af bogstavelig mening som den mening en sætning har akontekstuel betragtet.²⁹ Han anfører

²⁸ Alston mener imidlertid *ikke* at dette behøver at have fatale konsekvenser for talehandlingsteorien, og han foreslår visse revideringer – først og fremmest en overordnet forestilling om “taking responsibility for the satisfaction of conditions in uttering a sentence” (77) – der ifølge ham kan danne udgangspunkt for en gedigen, konsistent og kontekst-sensitiv talehandlingsteori. (Alston, in: Lepore & Van Gulick red., 1993:57-80)

²⁹ Searle, 1979:117.

at forestillingen om en sådan nul-kontekst er udtryk for en absurd abstraktion fordi sætninger altid og udelukkende har mening på baggrund af kontekstuelle omstændigheder. I en indledende præsentation af artiklen opsummerer Searle sit synspunkt på denne vis:

I argue against the theory that the literal meaning of a sentence can be construed as the meaning that it has apart from any context whatever, the meaning that it has in the so called "null context". Against this view I contend that the notion of literal meaning only has application against a background of assumptions and practices which are not themselves represented as part of literal meaning. (Searle, 1979:xi)

Searle underbygger og eksemplificerer sit synspunkt ved at overveje og undermere forskellige kandidater for nul-kontekstsynspunktet. Han viser blandt andet at meningen af det sprogfilosofiske yndlingseksempel 'The cat is on the mat' er relativ til en mængde kontekstuelle baggrundsantagelser selvom sætningen i øvrigt er utvetydig.³⁰ Searle pointerer at han ikke blot tænker på indeksikalske og præsuppositions-mæssige baggrundsantagelser som almindeligvis fremgår af eller kan ekspliciteres i sætningens semantik,³¹ men også på forskellige bredere baggrundsantagelser – som fx om katten og måtten befinder sig nær ved jordens overflade eller i det ydre rum. Searle konkluderer herefter: "even if we got all these assumptions about gravitational fields somehow represented as part of the semantic content of the sentence, we would still be left with an indefinite number of other contextual assumptions that we would have to deal with." (123)

Searle fremfører og nuancerer samme pointe i en lidt senere artikel hvor han anfører at meningsdeterminister³² overser at det til eksempel er forskellige udtalte baggrundsantagelser der begrundes at 'cut' bør fortolkes forskelligt i forskellige kontekster:

³⁰ Searle, 1979:118-119.

³¹ Som bl.a. deiksis og anafor. Searle gør således opmærksom på at et udsagn som 'the cat is on the mat' naturligvis præsupponerer forståelsen af visse indeksikalske elementer, men han skriver om betydningen af sådanne almindelige præsuppositioner: "In understanding an utterance of the sentence to make a statement we need to know which cat and which mat are being referred to and at what time and place the cat is being said to be on the mat. But these context dependent features of presupposition and indexicality are already realized in the semantic elements of the sentence, and if they are unclear in any particular utterance we could always make them more explicit by adding more indexical elements to the sentence [...] or we could eliminate the explicitly indexical features and substitute descriptions and time and space coordinates [...]" (Searle, 1979:120-121)

³² Francois Recanati betegner ganske illustrativt det traditionelle, analytiske syn på bogstavelig sætningsmening "the Determination View", og han anfører at dette synspunkt i den ene eller den anden form har karakteriseret omtrent hele den analytiske sprogfilosofi med undtagelse af det dagligsprogsfilosofiske intermezzo. (Recanati, in. Smith, red., 2003:189)

The sort of thing that constitutes cutting the grass is quite different from, e.g., the sort of thing that constitutes cutting a cake. One way to see this is to imagine what constitutes obeying the order to cut something. If someone tells me to cut the grass and I rush out and stab it with a knife, or if I am ordered to cut the cake and I run over it with a lawnmower, in each case I will have failed to obey the order. (Searle, in: Searle, Kiefer & Bierwisch, red., 1980:222-3)

Citatet illustrerer at man udmærket kan forestille sig ikke-tilsigtede reaktioner på tilsyneladende bogstavelige sætninger. Selvom 'cut' er et utvetydigt ord, medfører sætningens baggrundsantagelser nemlig at sandhedsbetingelserne for 'cutting the grass' og 'cutting the cake' er forskellige.

På baggrund af dette og lignende eksempler konkluderer Searle at en given sætnings sandhedsværdi ændrer sig relativt til tilstedeværelsen eller fraværet af forskellige tænkelige og utænkelige sæt af baggrundsantagelser, og han pointerer at forestillingen om bogstavelig sætningsmening derfor kun kan anvendes relativt til disse forskellige sæt.

Francois Recanati opsummerer denne searleske kontekstforståelse og antideterminisme i tre forbundne forestillinger. For det første at en hvilken som helst sætning har en uendelig mængde baggrundsantagelser. For det andet at man kan påvirke en sætnings intuitive sandhedsværdi ved at manipulere med dens baggrundsantagelser. For det tredje at man aldrig kan eksplicitere baggrundsantagelserne uden i denne fortolkningssituation samtidig at indføre yderligere baggrundsantagelser. Recanati slutter efter denne opsummering: "Truth conditions depend not only upon the meaning of the sentence and the contextual parameters relevant to the interpretation of indexicals, but also upon what Searle calls "the Background"." (Recanati, in: Smith, red., 2003:191)

Denne gennemførte antideterminisme stemmer imidlertid dårligt overens med anvendelsen af expressibility-princippet. Kontekstualismen implicerer at afstanden mellem sætnings- og talermening principielt *aldrig* kan udlignes, mens expressibility-princippet implicerer det modsatte, og denne omstændighed foranlediger Recanati til at dømme expressibility-princippet og kontekstualismen inkompatible. Indledningsvis forsøger Recanati ganske vist at tolke Searles vage formuleringer nådigt ved at generalisere hans forestilling om

baggrundsantagelser,³³ men han ender med følgende dom: “Be that as it may, I have shown that the attempted generalization fails. It follows that the Principle of Expressibility cannot be saved.” (211)³⁴

Searle får således ikke formuleret en velfunderet, talehandlingsteoretisk meningsteori. Tværtimod falder han tilbage i paradigmets formallogisk inspirerede, metodiske forestilling om idealiseringens mulighed (og nødvendighed). Tilbagefaldet ligger til grund for Searles inkonsistente analyse af den illokutionære handling, og inkonsistensen implicerer at hele tilfredsstillelsesterminologien i sidste instans er udtryk for en simpel hypostasering.

På denne baggrund finder jeg det nærliggende at overveje det rimelige i den analytiske sprogfilosofis grundidé om en entydig korrespondens mellem sproget og verden. Nærmere bestemt finder jeg det nærliggende at overveje om vanskelighederne hos såvel Searle som de tidligere udsagnorienterede meningsteorier er en konsekvens af denne fælles grundidé. For hvis de analytiske filosoffer grundlæggende tager fejl – hvis sproget og verden aldrig går fuldstændig op i hinanden – så er det måske ikke så mærkeligt at deres teorier én efter én mislykkes.

I så fald beror ikke blot Searles tilfredsstillelsesbetingelser, men hele hans meningsteoretiske arbejde på en utilfredsstillende hypostasering – og i så fald kan man ikke blot ’supplere’ teorien med foucaultske eller bachtinske indsigter uden at man i sidste instans risikerer at reproducere en ufunderet verifikationistisk sprogforståelse.

Litteraturliste

Andersen, N. M. & J. Lundquist, red. (2003): *Smuthuller*. Forlaget politisk revy, København.
Aristoteles (1963): *Categories and De interpretatione*. Oxford University Press, London.

³³ Recanati, in Smith, red., 2003:200-202.

³⁴ Ifølge Recanatis opfattelse er det alltså et udtryk for trængt desperation når Searle benægter at forestillingen om relativ, bogstavelig sætningsmening og expressibility-princippet er uforenelige: “Furthermore there is nothing in the thesis of the relativity of literal meaning which is inconsistent with the Principle of Expressibility, the principle that whatever can be meant can be said.” (Searle, 1979:134) Jeg finder det i øvrigt på sin plads at gøre opmærksom på at Searle muligvis godt kan opretholde både en version af expressibility-princippet og af den kontekstforståelse han fremlægger i blandt andet “Literal meaning”. Men i så fald må det være en stærkt modereret, yderst principiel version af expressibility-princippet der ligger langt fra den version han anvender som selve udgangspunktet for udviklingen af talehandlingsteorien i øvrigt.

- Austin, J. L. (1962): *How to do things with Words*. Oxford University Press, London.
- Austin, J. L. (1998): *Ord der virker*. Samlerens Bogklub, København.
- Ayer, A. J. (1952): *Language, Truth, and Logic*. New York, Dover.
- Cobley, P., red. (1996): *The Communication Theory Reader*. Routledge, London.
- Johansen, J. D. (2004): *Kommunikation, retorik, moderne litteraturteori*. Syddansk Universitet, Odense.
- Lepore, E. & R. Van Gulick, red. (1991): *John Searle and his Critics*. Blackwell, Oxford UK & Cambridge USA.
- Lindø, A. V. (2002): *Samtalen som livsform*. Klim, Århus.
- Searle, J. (1969): *Speech Acts*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Searle, J. (1979): *Expression and Meaning*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Searle, J., F. Kiefer & M. Bierwisch, red. (1980): *Speech Act Theory and Pragmatics*. Reidel, Dordrecht.
- Smith, B., red. (2003): *John Searle*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Soames, S. (2003): *Philosophical Analysis in the Twentieth Century. The Dawn of Analysis*. Princeton University Press. Princeton and Oxford.
- Soames, S. (2003b): *Philosophical Analysis in the Twentieth Century. The Age of Meaning*. Princeton University Press. Princeton and Oxford.
- Tsohatzidis, S. L., red. (1994): *Foundations of speech act theory*. Routledge, London.
- Tsohatzidis, S. L., red. (2007): *John Searle's Philosophy of Language*. Cambridge University Press, Cambridge.